

Pedikuloze jeb utainība

Publicēts: 07.04.2020.

Galvas utis (*Pediculus humanus capitis*) ir bālgani vai gaišpelēki asinssūcēji parazīti – 2-4 mm gari kukaiņi bez spārniem, ar 6 labi attīstītām tvērējējām, kas spēj ļoti cieši aptvert un pieķerties matam vai diegam. Šī parazīta galvenā lokalizācijas vieta ir cilvēka mati, bet, intensīvi vairojoties, tās izplatās arī citā ķermeņa augšdaļas apmatojumā (uzacīs, skropstās, bārdā u.c.). Galvas utis barojas ar asinīm; barojoties utis ādā ievada siekalas. Galvas utis dzīves ilgums ir vidēji nepilns mēnesis (20 – 30 dienas) un šajā laikā mātīte var producēt vairāk nekā 100 oļiņu bāli sudrabotā krāsā, kuras dēvē arī par gnīdām. Utu mātīte oļiņas ar speciālu sekrētu ļoti cieši piestiprina mata stiebram, tuvu pie galvas ādas. Oļiņu attīstība ilgst aptuveni nedēļu, pēc nedēļas izšķīļas jaunās utis jeb nimfas, kas izaug vidēji 2-3 nedēļu laikā. Optimālā temperatūra utu attīstībai ir apmēram 32C.

Utu invāzija jeb utainība. Utu invāzija var skart ikvienu cilvēku. Visbiežāk tā skar mazus bērnus un skolniekus. Fizisks kontakts starp cilvēkiem ir biežākais utu izplatīšanās veids. Netiešie utu invāzijas ceļi ietver cilvēka, kuram ir utis, ķemmes vai matu suku lietošanu, svešu cepuru, šallu vai citu galvas segu lietošanu, dvieļu vai spilvendrānu kopīgu lietošanu vai apģērbu uzlaikošanu veikalos. Utis un gnīdas vislabāk konstatēt matos tuvu galvas ādai, vietās, kur mati visbiežākie, jo utis izvairās no gaismas. Galvas utis uz apģērba, paklāja vai gultas piederumiem var izdzīvot 2-3 dienas līdz pat 10 dienām. To oļiņas var izdzīvot vairāk nekā 2 nedēļas.

Pazīmes

Pastāvīga spēcīga galvas un kakla mugurējās daļas ādas nieze;

Ādas (aizauss rajonā un kakla mugurējā daļā sakasījumi - mazi, sarkani uztūkumi, ādas sacietējumi ar seroziem (ūdeņainiem) izdalījumiem;

Mazi, balti plankumi (oļiņas vai gnīdas) pie mata saknes, ko ir grūti atdalīt;

Redzami paši parazīti – galvas utis.

Pedikulozes ārstēšana jeb cīņa ar utu apsēstību

Visbiežāk utu invāzija skar pirmsskolas un skolas vecuma bērnus.

Tomēr praktiski šai darbā jāiesaistās arī skolotājiem – jābrīdina vecāki par utu invāzijas gadījumiem klasē (skolā).

Arī vecākiem jāiesaistās cīņā ar utu apsēstību – aizdomu gadījumā visiem ģimenes locekļiem jāveic pedikulozes pārbaudes.

Ja tiek atrastas utis un/vai gnīdas, nepieciešams konsultēties ar ģimenes ārstu vai aptiekāru par piemērotākajiem preparātiem utu un gnīdu likvidēšanai.

Pēc matu apstrādes jāuzvelk tīrs apģērbs. Apģērbus un gultas veļu mazgāt veļas mašīnā (vismaz 60C temperatūrā), cepures, šalles, virsdrēbes pakļauj sausai ķīmiskai tīrīšanai vai arī ievieto plastmasas maisā uz 2 nedēļām. Mēbeles, paklāji, grīda - apstrāde ar putekļu sūcēju.

Grūtniecēm, maziem bērniem ir ļoti rūpīgi jāapsver speciālā apstrādes līdzekļa lietošana, iepriekš konsultējoties ar ārstu.

Rūpīga personīgās higiēnas ievērošana un efektīva ārstēšanas līdzekļu izmantošana palīdz novērst utu izplatīšanos uz kontaktpersonām.

Profilakse

Galvenais priekšnoteikums – personīgās higiēnas ievērošana.

Nekad neizmantojot citu personu matu suku, cepures, gultas veļu, dvieļus vai apģērbu, ja ir aizdomas par iespējamu utu invāziju.

Ja bērnam konstatē utis, tad noteikti jāpārlicinās par skolas, pirmsskolas bērnu iestādes vadības politiku – nedrīkst pieļaut utu invadēta bērna atrašanos iestādē, kamēr utis nav pilnībā izskaustas. Jāpārlicinās arī par telpu rūpīgu un kvalitatīvu uzkopšanu (lai nesaglabātos ārējā vidē utu oļiņas).

Skolās, bērnu nometnēs, bērnu pirmsskolas iestādēs, kā arī citās iestādēs – jānodrošina apģērbu atsevišķa uzglabāšana (aizverami skapiši u.c.).

Rūpīgi jāmazgā koplietošanai paredzētie apģērbi, tai skaitā ķiveres, cepures, spēļu kostīmi un tamlīdzīgas lietas.

<https://www.spkc.gov.lv/lv/pedikuloze-jeb-utainiba>